

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.735.029 Національної академії
сухопутних військ імені гетьмана
Петра Сагайдачного, доктору історичних наук,
професору Виздрику Віталію Степановичу
вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів-26, 79026

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію ад'юнкта штатного науково-організаційного відділу
Шкоруцької Віти Петрівни на тему «Військові музеї Збройних Сил України
як осередок національно-патріотичного виховання молоді (1991-2021)»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 032 Історія та археологія

Актуальність теми дисертації.

В умовах руйнівної десятирічної російсько-української війни особливого значення набуває утвердження гуманістичних, морально-етичних цінностей, збереження культурно-мистецької спадщини людства й української нації.

Рашистські агресори вступивши на українську землю у лютому 2014 р. відразу пограбували кримські музеї, понищили світову археологічну пам'ятку античного світу – стародавній Херсонес, а після повномасштабного вторгнення у лютому 2022 р., бомбовим ударом зруйнували музей-садибу визначного філософа нового часу Г. С. Сковороди на Харківщині. Були пограбовані і знищені музеї Маріуполя, Донецька, Луганська і десятків інших установ культури українських міст і поселень.

Культурна спадщина, як справедливо зазначає авторка роботи на с. 19, «...є найпотужнішою складовою формування української ідентичності поруч із мовою, територією, економічним життям і спільністю історичної долі, що може стати чинником національної консолідації, посприяти суспільному розвитку. Музей, як соціальний продукт, є результатом цілеспрямованої, систематичної, творчої пошуково-дослідницької, збиральницької, фондової, експозиційної роботи.

Саме тому, дослідження діяльності військово-історичних музеїв України, метою яких визначене культурне, моральне, духовне, національно-патріотичне виховання відвідувачів є надзвичайно важливим, з огляду на загальний стан суспільства, яке тривалий час знаходиться у стані війни з небезпечним, багатим на людські, природні та економічні ресурси супротивником. Такі дослідження дозволяють репрезентувати цінний практичний досвід, адаптувати і впровадити його у діяльність музейних та освітніх установ Збройних Сил України.

Зв'язок роботи з державними програмами.

Дисертаційне дослідження «Військові музеї Збройних Сил України як осередок національно-патріотичного виховання молоді (1991-2021)», виконане в межах науково-дослідної роботи, на замовлення Генштабу ЗСУ на тему: «Обґрунтування рекомендацій щодо удосконалення музейної роботи у Збройних Силах України». (Шифр – «Музей – 22»). Авторка представленої дисертації була активним співвиконавцем даної наукової розробки.

Особистий внесок здобувача.

Представлена дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Усі наведені наукові положення, висновки, аргументи новизни належать здобувачці. З наукових праць виконаних та опублікованих у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї та положення, які належать автору дисертації.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій.

Наукові положення і висновки дисертації належним чином обґрунтовані. Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій здобувача це підтверджують.

Достовірність сформульованих у дисертації положень обумовлена поставленою метою та визначеними завданнями дослідження.

Авторові вдалося досягти поставленої мети – досить повно проаналізувати систему національно-патріотичного виховання засобами військово-історичних музеїв Збройних Сил України в 1991 – 2021 роках.

Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру.

У процесі виконання дисертаційного дослідження здобувач обґрунтувала низку позицій, що містять наукову новизну. Серед вперше реалізованих завдань, на нашу думку, особливо виокремити такі:

- комплексно досліджено військові музеї Збройних Сил України як осередки національно-патріотичного виховання молоді;
- на основі компаративного аналізу напрацювань вітчизняних та зарубіжних фахівців визначено стан розробки теми, окреслено основні напрями її вивчення;
- виявлено і введено до наукового обігу нові документи, спогади працівників музеїв, електронні ресурси та інші матеріали;
- простежено чинники, що впливали на становлення та розвиток військових музеїв України;
- проаналізована існуюча нормативно-правова база з організації і діяльності військово-історичних музеїв (кімнат бойових традицій) у Збройних Силах України;
- створена та обґрунтована класифікація військово-історичних музеїв ЗСУ;
- висвітлена експозиційна та виставкова робота військових музеїв з історії сучасної російсько-української війни.

Дисертаційне дослідження має суттєву наукову значимість і практичну спрямованість у вирішенні важливого питання у сфері національної безпеки і оборони – морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України.

Проблеми, які розкрила здобувачка наукового ступеню у своїй роботі, за обсягом і глибиною висвітлення, обґрунтованістю положень свідчать, що вітчизняна історична наука збагатилася науковою роботою, яка містить важливі теоретико-методологічні та прикладні положення.

Повнота викладених основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Основні положення та висновки дисертаційної роботи відображено у 14 наукових публікаціях, зокрема 12 одноосібних, з яких 4 внесені до переліку вітчизняних фахових видань з історії категорії «Б», 10 публікацій – у збірниках матеріалів Міжнародних та Всеукраїнських наукових конференцій.

Наукове значення та практична цінність роботи полягає у тому, що результати дослідження поглиблюють знання з історії військово-історичних музеїв Збройних Сил України.

Дослідження дозволяє проаналізувати роль військових музеїв у національно-патріотичному вихованні молоді під час російсько-української війни.

Результати дисертаційної роботи можуть стати підґрунтям для досягнення ефективних результатів в системі культурологічної роботи Міністерства оборони України.

Наукові положення дисертації, висновки, практичні пропозиції можуть бути застосовані: у науково-дослідницькій роботі для подальшого наукового осмислення феномена військового музею та його ролі у національно-патріотичному вихованні молоді; для підготовки та прийняття нормативно-правових актів з питань музейного будівництва у Збройних Силах України; в навчальному процесі вищих військових навчальних закладів при розробці відповідних спецкурсів та окремих тем з історії України, всесвітньої історії, політології, історії міжнародних відносин, конфліктології; при підготовці розділів підручників та навчальних посібників з гуманітарних наук; при читанні навчальних курсів з відповідних дисциплін та проведенні практичних занять, в науково-дослідницькій роботі ад'юнктів та курсантів.

Оцінка змісту, завершеності та оформлення дисертації.

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам, які висуваються до такого роду досліджень. Дисертація включає анотацію, список публікацій автора з теми роботи, перелік скорочень, вступ, чотири розділу (по три параграфи в кожному), висновки, список джерел та літератури і додаток. Структура роботи досить струнка, виважена та логічна.

У вступі обґрунтовані актуальність проблеми, мета, завдання, новизна та інші складові дисертації.

У першому розділі аналізується історіографія проблеми, джерельна та методологічна бази.

Не вдаючись до характеристики загального музеєзнавства та окремих відгалужень, типу музейна педагогіка, автор досить повно виклала історіографію проблеми (с.26-44). З її аналізу цілком логічно зробити висновок про позитивний внесок дисертації у висвітленні теми.

Досить цікаво розглянута частина розділу, що стосується характеристики джерельної бази дослідження (с.45-52). Автор вносить суттєву правку у сучасне джерелознавство висуваючи тезу, що основним джерелом історичних досліджень стають засоби масової комунікації – Інтернет-технології. Слід тільки уточнити, що це стосується тематики із сучасної, новітньої історії. Погоджуємося з тим, що джерелознавство перестає бути окремою наукою (особливим видом пізнавальної діяльності) і перетворюється у сукупність засобів одержання інформації (с.45). Досить повно проаналізований науково-методичний інструментарій дослідження (с.53-58).

У другому розділі автор звертається до історії становлення та розвитку військово-історичних музеїв. Підкреслюється спадковість виникнення українських військових музеїв з європейською історичною традицією. Цілком вірно виокремлено значення Західної України у появі перших військових збірок, тісний зв'язок цього регіону із Центральною та Східною Європою.

Авторка приділила належну увагу розвитку військових музеїв у незалежній Україні. Дисертантка слушно звернула увагу на ідеологізацію комуністичною пропагандою музейних установ, особливо в роки відзначення ювілеїв так званої «великої перемоги». Цілком погоджуємося, з автором дисертації, що процес декомунізації ще далеко не завершено. А цей процес має надзвичайно важливе значення у боротьбі з «руським міром», який має намір знищити незалежну Україну, у тому числі з допомогою нав'язаних штучних ідеологем.

Інформаційно насиченим є 3-й розділ дисертації. Якщо нормативно-правова база більш-менш відома дослідникам, то запропонована класифікація військово-історичних музеїв є оригінальним інструментом і надає можливість акцентувати у певному напрямку дослідження з музеєзнавства у майбутньому.

Авторка дисертації продемонстрували хороші навички володіння статистичними джерелами. Дійсно, розподіл військових музеїв за регіонами викликає цілий ряд запитань, на які мали би відповісти відповідні структури Міноборони (маємо на увазі відсутність військових музеїв у деяких областях, незважаючи на перебування там великих військових частин ЗСУ). На нашу думку, музей має бути у кожній бригаді, особливо тій, які носять назву патронів, героїв національно-визвольної боротьби.

У заключному параграфі третього розділу окреслена робота з національно-патріотичного виховання молоді на музейних колекціях ряду установ ЗСУ.

Четвертий розділ дисертаційного дослідження аналізує шляхи національно-патріотичного виховання молоді на матеріалах музейних експозицій та виставок з історії сучасної російсько-української війни. Цілком правомірний вибір колекцій «Національного військово-історичного музею Збройних Сил України» та його філій й «Національного музею історії України в Другій світовій війні. Меморіальний комплекс».

Цікавим і маловідомим об'єктом дослідження також виступили музейні експозиції вищих військових навчальних закладів. З останніх, найбільше місце виділено, що закономірно, рідному для здобувачі – музею Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Дисертаційна робота завершена чіткими висновками. Завершеність роботи визначається повнотою та результатами виконання поставлених у роботі завдань, які у сукупності розв'язують досягнення мети.

Наприкінці роботи наведений список джерел та літератури. Присутній й суттєвий додаток – «Акт впровадження» результатів дисертаційного

дослідження у практичну діяльність Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (с.207).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Дисертаційна робота претендує на повне висвітлення історії і діяльності всіх музеїв Збройних Сил України і, підкреслюю, – музеїв-кімнат при бойових частинах, музеїв при гарнізонних Будинках офіцерів.

На с. 129 наведена навіть цифра існування кімнат бойових традицій при військових частинах, а вона значна – 33. Проте у дисертаційному дослідженні музеї-кімнати не аналізуються.

Не розкрита діяльність музеїв при гарнізонних Будинках офіцерів. Окрім детального опису музею львівського гарнізонного Будинку офіцерів №59, поза увагою залишилися музеї 30-й (м. Бердичів), 31-й (м. Новоград-Волинський) та інші.

У цілому, добре виконана частина дисертації, яка аналізує історіографію проблеми (с. 26-44). Проте потребує, на нашу думку, більшої уваги аналіз зарубіжної історіографії, а не лише згадки декількох монографій.

Поряд з тим висловлені зауваження не мають негативного впливу на загальну позитивну оцінку теоретичного рівня та практичної значимості дисертації В. П. Шкорубської «Військові музеї Збройних сил України як осередок національно-патріотичного виховання молоді (1991-2021)».

ВИСНОВОК.

Тема дисертації повністю відповідає спеціальності 032 – Історія та археологія. Дослідження є особистою авторською роботою, цілісною і завершеною згідно з поставленою метою та визначеними завданнями.

Рекомендую дисертаційну роботу Шкорубської В. П. «Військові музеї Збройних сил України як осередок національно-патріотичного виховання молоді (1991-2021)» до захисту у відповідній спеціалізованій вченій раді щодо здобуття наукового ступеню доктора філософії за спеціальністю 032– Історія та археологія.

щодо здобуття наукового ступеню доктора філософії за спеціальністю 032— Історія та археологія.

Вважаю, що подана до захисту дисертація відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (пп.5-9) «Порядок присудження ступеню доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеню доктора філософії» за спеціальністю 032 – Історія та археологія.

Рецензент: провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу (підготовки військ) Наукового центру Сухопутних військ Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

кандидат історичних наук, доцент

Юрій БУРАКОВ

Особистий підпис рецензента, кандидата історичних наук, доцента БУРАКОВА Юрія Васильовича засвідчую.

Заступник начальника Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного з наукової роботи, доктор технічних наук, професор

ПОЛКОВНИК

«15» 08

2024 р.

Володимир ГРАБЧАК